

Tadeusz Dmochowski, Jamil Absi

Gaz w Izraelu: utrudnienie czy zwiększenie szansy na pokój na Bliskim Wschodzie

W świetle obecnych wydarzeń na Ukrainie i roli politycznej, jaką odgrywa rosyjska ropa i gaz w Europie oraz propozycji stworzenia jednolitej polityki bezpieczeństwa energetycznego Unii Europejskiej, istotny i interesujący jest fakt pojawienia się nowego gracza na rynku energetycznym na Bliskim Wschodzie jakim staje się Izrael.

Izrael jest niewielkim terytorialnie państwem Bliskiego Wschodu, które nie dysponuje istotnymi zasobami naturalnymi. Do 2004 r. Izrael nie stosował gazu ani w przemyśle, ani w produkcji energii. Źródłem gazu dla Izraela były jedynie pola „Yam Tetis”, które zostały odkryte w latach 1999 i 2001. Gaz wydobywany z tych pól od 2004 r. (w sumie 15 mld m³) dostarczał 67% zapotrzebowania izraelskiego zakładu energetycznego. Drugim źródłem gazu był import z Egiptu w ramach umowy podpisanej z firmą Egypt Gas, który zabezpieczał 37% izraelskiego zapotrzebowania na gaz. Zgodnie z umową Egipt przez 15 lat dostarczy Izraelowi 25 mld m³ czyli 1,7 mld m³ rocznie. Gaz jest przesyłany rurociągiem z portu Al-Arisz do miasta Aszkelon. Jednak nowe odkrycia dają nadzieję, że Izrael nie tylko uniezależni się od egipskich dostaw gazu, ale stanie się nową potęgą eksportową.

Izraelskie złoża ropy naftowej i gazu

W kolejnych latach Izrael ogłaszał odkrycia kolejnych złóż gazu na wschodnim Morzu Śródziemnym.

1. W 2009 r.:

- a) pole „Tamar” znajdujące się w odległości 90 km na zachód od Jafy. Szacuje się, że jest tam 9 TCF¹ (bilionów stóp sześciennych) gazu², i że zabezpieczy ono 30% zapotrzebowania Izraela na gaz przez 20 lat;

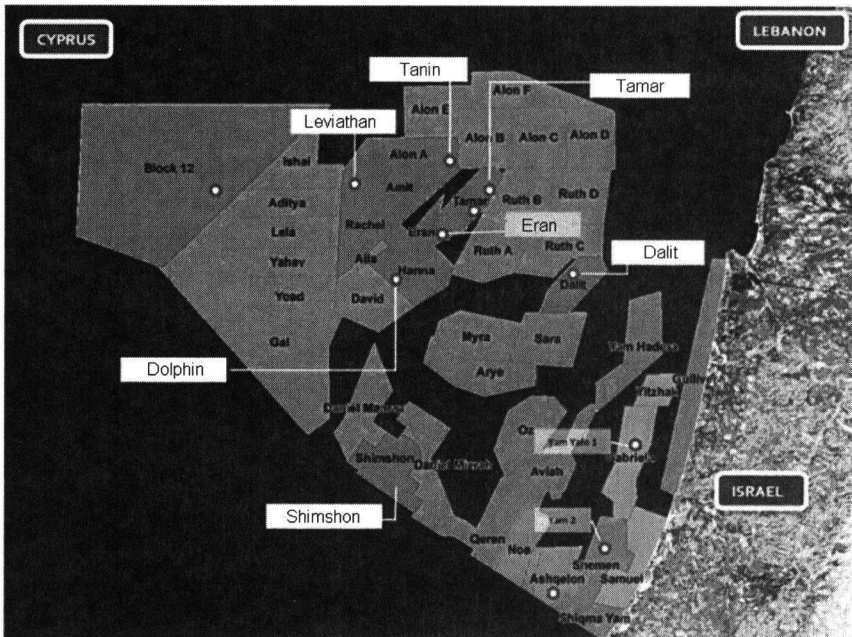
¹ TCF – Trillion (10¹²) Cubic Feet, pol. billion stóp sześciennych. Cubic Feet – stopa sześcienna = 0,028317 m³

² S. Solomon, G. Ackerman, *Israel Starts Tamar Gas Production*, odczyt z dn. 31.03.2013, <http://www.bloomberg.com/news/2013-03-30/israel-begins-gas-production-at-tamar-field-in-boost-to-economy.html>

- b) pole „Dalit” znajdujące się 60 km na zachód od miasta Chadera. Jego potencjał produkcyjny jest szacowany na 1,4 TCF³.
2. W 2010 r.:
- a) dwa pola „Leviathan” znajdujące się na zachód od pola „Tamar”. Są to pola „Amit” i „Rachel”. Pierwsze szacunki mówią o 16 TCF zasobów gazu⁴.
3. W 2011 r.:
- a) Pole „Dolphin” znajdujące się 110 km na zachód od Hajfy. Szacuje się je na 0,1 TCF gazu;
- b) Pole „Aphrodite” Cyprus (Block 12) znajdujące się 34 km na zachód od pola „Leviathan”. Szacuje się je na 7 TCF gazu.

Rysunek 1

Izraelskie pola gazowe

Źródło: OffshoreEnergyToday.com, Edison in talks to buy Karish and Tanin gas fields offshore Israel, 07.03.2014, <http://www.offshoreenergytoday.com/edison-in-talks-to-buy-karish-and-tanin-fields-offshore-israel>, odczyt z dn. 10.05.2014.

³ <http://www.2b1stconsulting.com/pangea-Ing-and-bw-offshore-to-partner-in-israel-noble-king-fing/>, odczyt z dn. 10.05.2014.

⁴ A. Barkat, *Noble CEO: Leviathan is largest gas find in our history*, 12.29.2010, <http://www.jpost.com/National-News/Noble-CEO-Leviathan-is-largest-gas-find-in-our-history>, odczyt z dn. 10.05.2014.

4. W 2012 r.:

- a) Pole „Shimshon” znajduje się 92 km na zachód od miasta Aszkelon. Szacuje się je na 0,55 TCF gazu;
- b) Pole „Tanin” znajduje się na północ od pola „Leviathan”. Szacuje się je na 1,2 TCF gazu⁵.

5. W 2013 r.:

- a) Pole „Eran” znajduje się między polami „Tamar” i „Dolphin”. Szacuje się 684 miliardów stóp sześciennych (BCF)⁶.

Według izraelskiego Ministerstwa Infrastruktury w 2005 roku wykorzystano 1,6 mld m³, w 2007 r. 2,7 mld m³, w 2009 r. 4,2 mld m³, a w 2011 r. prawie 6,5 mld m³ gazu. Szacuje się, że zapotrzebowanie na gaz w Izraelu w 2015 roku wzrośnie do poziomu 11 mld m³, z czego 2/3 pochłonie produkcja energii elektrycznej. Natomiast w 2030 r. szacuje się, że Izrael zużyje 17 mld m³ gazu. Izraelski zakład energetyczny szacuje, że zużycie gazu przez Izrael w latach 2014–2030 będzie wynosiło ok. 197 mld m³.

Znaczenie odkrycia ropy i gazu dla Izraela

Odkrycie gazu ma duże znaczenie dla Izraela, gdyż spowoduje ono spadek ceny energii elektrycznej o 20%. Ponadto Izrael nie będzie musiał importować gazu z Egiptu. A nawet stoi przed szansą, że zamiast importerem zostanie eksporterem gazu (na szeroką skalę) do krajów europejskich. Planuje się również wykorzystywanie gazu w stacjach odsalania wody morskiej. Ministerstwo Infrastruktury liczy na to, że przez najbliższe cztery lata połowa wody pitnej oraz 25% wody dla przemysłu będzie pochodziła ze stacji odsalania wody morskiej wykorzystujących gaz. Ministerstwo planuje, że w 2040 r. 85% mieszkańców będzie piło wodę wytwarzaną w stacjach odsalania⁷.

Izrael przekonał się o strategicznym znaczeniu wydobycia gazu po rewolucji w Egipcie, która w pełni uświadomiła mu problemy związane z uzależnieniem importu gazu. Nowy egipski rząd chciał renegotjować umowę gazową z Izraelem, a rurociągi prowadzące gaz do Izraela były atakowane. Import ropy naftowej i gazu za pośrednictwem portów izraelskich również jest zagrożony atakami w wypadku wojny. Izrael

⁵ *The Federation of Israeli Chambers of Commerce, Overview of the Oil & Gas Industry in Israel*, marzec 2013, <http://www.chamber.org.il/images/Files/21775/Overview.pdf>, odczyt z dn. 20.05.2014.

⁶ *Israeli Natural Gas Partners Announce New Drilling Plans*, „The World Street Journal”, 10.09.2013, <http://online.wsj.com/article/BT-CO-20130910-705418.html>, odczyt z dn. 10.05.2014.

⁷ *Arab Center for Research & Policy Studies*, Doha Institute, Doha, październik 2011. تنافس الماء في ميثاق انتاي عادتو هي جيتارتس اقميق: فيلدي يارسا لا زاغلا, <http://www.dohainstitute.org/release/f2d4e0cf-704d-4516-9f3a-33f0d35c8c8f> [odczyt 10.05.2014].

zdaje sobie również sprawę, że import gazu z Europy rurociągami przez Turcję może być zagrożony w razie pogorszenia stosunków z Turcją, jak również w świetle tego co powiedział w 2010 r. turecki minister energii i zasobów naturalnych Taner Yildiz, że jego kraj nie zamierza rozwijać projektów regionalnych z Izraelem przed normalizacją stosunków pomiędzy Izraelem i krajami regionu.

Konflikty regionalne związane z odkryciem złóż izraelskich

Wszystkie nadzieje Izraela na samowystarczalność w zakresie gazu mogą się rozwiać, jeśli Izrael nie rozwiąże swoich problemów z sąsiednimi państwami. Kiedy tylko Izrael ogłosił, że odkrył gaz na polu Tamar i Leviathan, prezydent i premier Libanu od razu oświadczyli, że pola te znajdują się na libańskich wodach terytorialnych, a przywódca Hezbollahu zapewniał, iż nie pozwoli Izraelowi wykorzystać tych pól gazowych, ponieważ leżą na terytorium libańskim. Rząd libański utworzył komisję ds. administrowania pracami nad poszukiwaniami i wydobywaniem ropy naftowej i gazu u wybrzeży Libanu na Morzu Śródziemnym. W 2011 r. Izrael wysłał do ONZ swoją mapę wód terytorialnych niezgodną z mapą, którą rok wcześniej wysłał Liban. Konflikt eskalował do tego stopnia, że Waszyngton mianował specjalnego wysłannika Frederica Hofa oraz zespół ekspertów w celu rozwiązania tego konfliktu. Stany Zjednoczone nie tylko obawiają się, że ten konflikt będzie kolejnym konfliktem regionalnym, ale boją się również o swoje interesy, ponieważ większość firm, które zajmują się poszukiwaniem gazu w regionie (Izrael, Liban, Cypr), to firmy amerykańskie⁸.

Nowe odkrycia gazu na granicy morskiej Cypru i Izraela wzmogły konflikt między Izraelem a Turcją i między Cyprzem a Turcją. Turcja nie uznała umów dwustronnych wyznaczających granice wodne między Cyprzem, Izraelem, Libanem i Egiptem, gdyż nie uznaje Cypru greckiego i uważa, że najpierw trzeba rozwiązać konflikt pomiędzy Cyprzem tureckim i greckim przed przystąpieniem do jakiegokolwiek projektu eksploatacji źródeł naturalnych w tym regionie. Stosunki między Cyprzem a Izraelem uległy poprawie po odkryciu gazu i po podpisaniu umowy między nimi w grudniu 2010 r., która wyznaczała granice wodne między oboma państwami i pozwalała obu krajom na dalsze poszukiwania złóż gazu i ropy naftowej na Morzu Śródziemnym. Po podpisaniu tej umowy premier Benjamin Nataniahu i prezydent Szimon Peres złożyli wizytę na Cyprze, a ze strony cypryjskiej minister obrony Dimitrios Iliades oraz minister handlu Praksola Antoniado z grupą biznesmenów cypryjskich złożyli rewizytę

⁸ „Haaretz”, *U.S. backs Lebanon on maritime border dispute with Israel*, 10.07.2011 <http://www.haaretz.com/print-edition/news/u-s-backs-lebanon-on-maritime-border-dispute-with-israel-1.372377>, odczyt z dn. 10.05.2014.

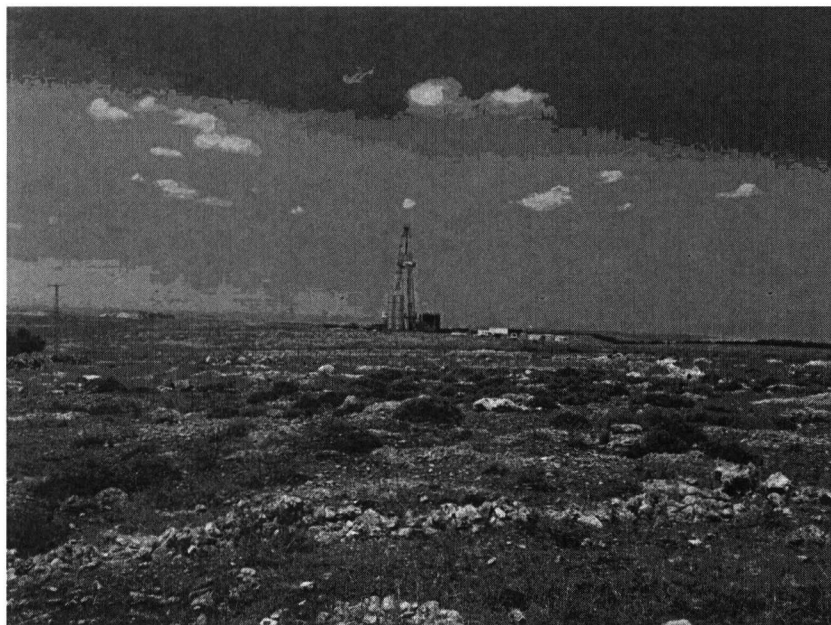
w Izraelu. Przy czym należy pamiętać, że Cypr był jednym z niewielu państw, które krytykowały politykę Izraela wobec Palestyńczyków i dopiero w 1994 r. nawiązał stosunki dyplomatyczne z Izraelem. Z kolei z drugiej strony Turcja podpisała umowę o poszukiwaniu złóż gazu i ropy naftowej z Cyprem Północnym⁹.

Jeśli chodzi o Syrię, to nie posiada ona wytyczonej granicy morskiej ani z Izraelem, ani z Libanem. Syryjski konflikt wewnętrzny uniemożliwił Syrii dołączenie do sporu o złoża ropy naftowej i gazu. Mimo to rząd syryjski ogłosił, że pole Leviathan sięga syryjskiej strefy ekonomicznej.

Jeśli chodzi o Autonomię Palestyńską, to próbowała uniezależnić się od Izraela, gdy w 1999 r. rozpoczęły się prace Palestyńskiego Funduszu Inwestycyjnego wykorzystującego firmy zachodnie, takie jak British Gas, w pracach poszukiwania gazu. Odkryto ponad 3 mld m³ gazu u wybrzeży Strefy Gazy, ale projekt został wstrzymany po wybuchu Intifady Al.-Aksa w 2000 r. Izrael, który zarządza palestyńskimi wodami terytorialnymi, nie pozwolił Autonomii Palestyńskiej na kontynuację projektu i do tej pory władze palestyńskie starają się o uzyskanie pozwolenia na podjęcie prac.

Zdjęcie 1

Widok na pole Meged 5 z palestyńskiej wioski Rantis

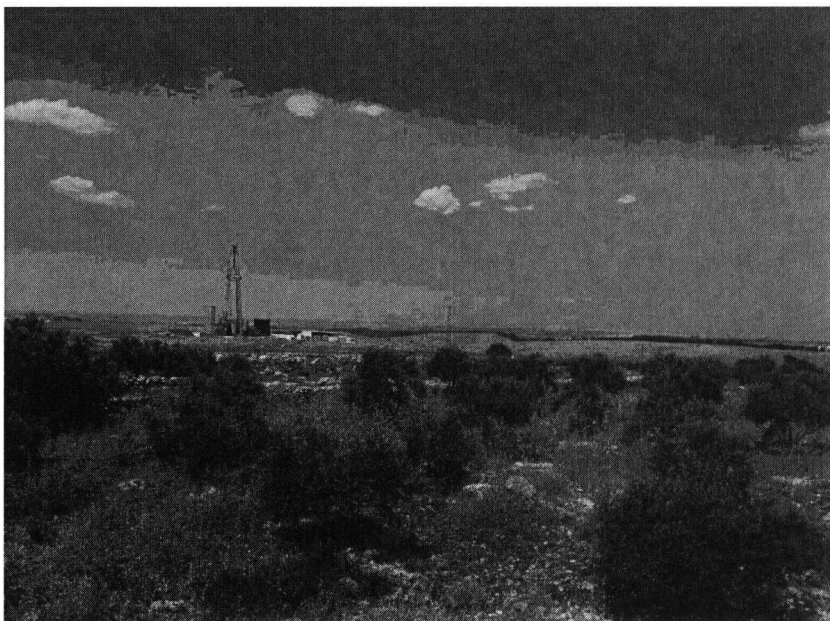

Źródło: własne. Fotografia Wajdi Absi

⁹ Ehab Shawky, *طسوت مېلا ىف ؤىطفنلا تافاشتكال ال ىلع عارصلا*, <http://anntv.tv/new/showsubject.aspx?id=36517>, odczyt z dn. 10.05.2014.

Zdjęcie 2

Widok na pole Meged 5

Źródło: własne. Fotografia Wajdi Absi

Jeśli chodzi o Zachodni Brzeg, to Autonomia Palestyńska utworzyła specjalną komisję, która przygotowuje dokumenty potrzebne do ogłaszania przetargów na poszukiwanie i wydobycie ropy naftowej i gazu. Ze swojej strony Izrael nie czekając na uzgodnienia z Palestyńczykami od lat 80. XX w. poszukuje ropy i gazu na Zachodnim Brzegu i już eksploatuje kilka złóż z pola Meged na granicy z Autonomią Palestyńską. Największą kontrowersję wzbudza pole Meged 5, które zostało odkryte przez izraelską firmę Givot Olam w 2009 r. i od połowy 2011 r. wydobywa się tam 1085 baryłek ropy naftowej dziennie. Kontrowersja wynika z położenia pola w bezpośrednim sąsiedztwie palestyńskiej wioski Rantis. Jedynie 15% tego złoża znajduje się na ziemi izraelskiej, a reszta na terenie Autonomii Palestyńskiej.

Podsumowanie

Wskazane powyżej problemy sprawiają, że walka o ropę i gaz we wschodnim basenie Morza Śródziemnego pomiędzy Izraelem, Turcją, Libanem, Cyprem i Autonomią Palestyńską stać się może i staje się już zarzewiem nowego konfliktu regionalnego. Żadne z wymienionych państw nie odniesie korzyści z inwestycji, a firmy zachodnie

będą się bały inwestować w projekty w tym regionie, jeżeli nie zostaną rozwiązane dwustronne konflikty w regionie, a Izrael nie znormalizuje stosunków z państwami arabskimi i Turcją, a Turcja z Cyprzem. Osiągnięcie porozumienia pomiędzy tymi państwami może przynieść niespodziewane korzyści dla wszystkich zainteresowanych stron, mogą powstać nowe projekty, jak np. połączenia rurociągów i gazociągów tych państw oraz wspólnej eksploatacji złóż, co może zaowocować powstaniem konkurencji dla aktualnych liderów na rynku ropy naftowej i gazu zwłaszcza na rynku europejskim, który usilnie poszukuje możliwości niezależnienia się od rosyjskich dostaw. Były izraelski minister energii i zasobów naturalnych Josef Paritzky powiedział, że „bez pokoju z Palestyńczykami nie możemy wysłać naszego gazu Egiptu, Jordanii i Turcji i – kto wie? – być może nawet do Europy”.

Dlatego aktualne pozostaje pytanie: czy nowe odkrycia gazu w Izraelu i państwach regionu zaognią jeszcze konflikt na Bliskim Wschodzie, czy też stworzą szanse na współpracę i pokój?

Summary

Gas in Israel: an impediment or increase the chance for peace in the Middle East

The struggle for oil and gas in the eastern Mediterranean between Israel, Turkey, Lebanon, Cyprus and the Palestinian Autonomy can become and is becoming a hotbed of new regional conflict. None of these countries will not benefit from the investment, and Western companies will be afraid to invest in projects in the region, if there will not be resolved bilateral conflicts in the region, and Israel will not normalize relations with the Arab states and Turkey, and Turkey with Cyprus.

Reaching an agreement between those countries can bring unexpected benefits for all parties concerned, they can develop new projects, such as the connection of oil pipelines and gas pipelines of these countries and the joint exploitation of deposits, which may result in the creation of competition for current market leaders on the oil and gas market, specially European market, which earnestly seeks opportunities to become independent from Russian supplies.